

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ ЕПІСТЕМОЛОГІЧНОЇ НЕРІВНОСТІ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

*Дашенкова Н.М., кандидат філософських наук, доцент,
завідувач кафедри СГН, ХНУРЕ*

Сільченко В.В., аспірант, кафедра МСТ, ХНУРЕ

Abstract. *The article examines the role of multimedia technologies in overcoming epistemological inequality within an inclusive society. The author analyzes how multimodal knowledge spaces facilitate access to information for people with disabilities. Special attention is paid to the ethical and social aspects of knowledge distribution and the practical implementation of adaptive educational tools.*

Keywords: *multimedia technologies, epistemological inequality, inclusion, digital accessibility, multimodal learning.*

Питання реального доступу до знань є фундаментальним для розбудови інклюзивного суспільства. Способи надання інформації, що є традиційними для індустріального пострадянського суспільства, роблять інформацію у текстових або лекційних форматах практично недоступною для певних категорій осіб. Це явище визначається як епістемологічна нерівність, що означає обмеження можливостей окремих індивідів або груп володіти знаннями, які для решти суспільства є загальнодоступними [1, 2]. У цьому контексті мультимедійні технології постають ефективним інструментом забезпечення рівності в доступі до інформаційних ресурсів.

Епістемологія досліджує природу та межі пізнання. Епістемологічна нерівність виникає через нерівномірний розподіл знань у суспільстві, що особливо гостро відчувається людьми з порушеннями зору, слуху, когнітивними особливостями, мовними бар'єрами, тощо. Проблема має виражений соціально-етичний характер, оскільки стосується базового права людини на інформацію. Багато дослідників звертали увагу саме на етичні аспекти нерівності у сфері пізнання (наприклад, дослідження М. Фрікер щодо епістемологічної несправедливості [3]), що вказує на нагальність розробки технологічних рішень цієї проблеми.

Мультимедійні технології дозволяють поєднувати текст, звук, відео та інтерактивні елементи, створюючи мультимодальний простір знань. Це забезпечує адаптивність контенту: аудіоверсії для людей із порушенням зору, відео з субтитрами та жестовою мовою для осіб із порушенням слуху, а також інтерактивні графіки для різних стилів навчання [4, 5]. Ефективність такого підходу обґрунтовується когнітивною теорією мультимедійного навчання, яка доводить, що залучення кількох каналів сприйняття полегшує засвоєння складних концептів [6]. Ці рішення покращують сприйняття інформації та засвоєння знань для всіх, хто навчається. Одночасно вони виступають суттєвим та чи не єдино доступним інструментом якісного навчання людей з інвалідністю чи іншими порушеннями, що робить такий підхід власне інклюзивним.

У сфері вищої освіти мультимедіа сприяє підвищенню мотивації та стимулює самостійне навчання, що є критично важливим для інклюзивного освітнього процесу [1, 6]. Студенти з особливими освітніми потребами потребують адаптованих матеріалів для здійснення навчального процесу, і ця потреба стає ще більш актуальною, враховуючи особливості дистанційного навчання в Україні під час війни. Впровадження відеоуроків із субтитрами та інтерактивних завдань дозволяє значно підвищити якість освіти в таких умовах. Крім того, мультимедійні технології сприяють збереженню культурних наративів та подоланню інформаційної асиметрії в соціумі. Зокрема, використання віртуальних турів з аудіозаписом та створення мультимедійних лекцій дозволяє залучити до культурного життя людей, для яких відвідування класичних музеїв чи бібліотек є ускладненим [7, 8]. Важливою є розробка стратегій інтеграції таких інструментів у мистецьку та гуманітарну сфери [7].

Впровадження інклюзивних рішень ускладнюється цифровим розривом, технічними обмеженнями та різним рівнем медіаграмотності користувачів. Це актуалізує питання етичної відповідальності суб'єктів освітнього процесу за забезпечення рівного та якісного доступу до знань [5]. Тож подальша еволюція мультимедіа передбачає уніфікацію стандартів доступності, інтеграцію адаптивного штучного інтелекту для персоналізації контенту [9] та синергію технічних рішень із гуманітарними стратегіями інклюзії.

Висновки. Попри існуючі виклики, як-от цифровий розрив та технічні обмеження, мультимедійні технології є потужним ресурсом для забезпечення соціальної справедливості. Вони дозволяють людям із різними потребами інтегруватися в інформаційний потік та брати активну участь у житті суспільства. Подальший розвиток інклюзії потребує впровадження стандартів доступності та використання адаптивного штучного інтелекту.

Список літератури

1. Ларіонов, В., Хом'як, К., Матвеев, Г., Стаднічук, О., & Кропивницька, Л. (2021). Мультимедійні технології як засіб підвищення якості освіти. Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки, 26(3), 82-96. <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v26i3.881>.
2. Сільченко, В.В., & Вовк, О.В. (2026). Роль інформаційних технологій у забезпеченні доступності контенту. Інформаційні технології в сучасному світі: дослідження молодих вчених. (с. 191).
3. Fricker, M. (2007). *Epistemic Injustice: Power and the Ethics of Knowing*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198237907.001.0001>
4. Chebotarova, I., & Silchenko, V. (2024). Intelligent text recognition when creating audio books for blind people. *Jóvenes en la ciencia*, (26). <https://www.jovenesenlaciencia.ugto.mx/index.php/jovenesenlaciencia/article/view/4232/3713>.
5. Чеботарьова, І.Б., & Сільченко, В.В. (2024). Інновації в галузі електронних книг для людей з порушення зору. Інформаційні технології у сучасному світі. (с. 34-36).
6. Томашевська, І.П. (2022). Сучасні мультимедійні технології в освітньому процесі вищої школи. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки, (207), 323-327. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-207-323-327>.
7. Данилюк, М.М. (2025). Мультимедійні технології в мистецькій освіті: класифікація інструментів і стратегії інтеграції. *Імідж сучасного педагога*, 5(224), 141-150. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-5\(224\)-141-150](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-5(224)-141-150).
8. Chebotarova, M., Silchenko, V., & Chebotarova, I. (2020). Publishing books in Braille in Ukraine: problems and achievements. *Поліграфічні, мультимедійні та web-технології*. Т. 2. (с. 124-127).
9. Chebotarova, I., & Silchenko, V. (2024). Using intelligent text recognition to create audiobooks for blind people. *Memorias de SYNTOPIA*. (p. 34-35).